

DASTURLASH FANIDAN MUSTAQIL TA'LIMNI XALQARO BAHOLASH USULLARIDAN FOYDALANISH

Xolmirzayev Xoshimjon Erkinjonovich

Namangan davlat universiteti

Raqamli ta'lim texnologiyalari kafedrasida katta o'qituvchisi

E-mail: sarmonx44@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola dasturlash fanidan mustaqil ta'limni xalqaro baholash usullari asosida o'rganishning ahamiyatini va ularning ta'lim tizimlarida qo'llanilishi jarayonini tahlil qiladi. Xalqaro baholash tizimlari, jumladan PISA, TIMSS va ICILS, o'quvchilarning texnik va amaliy ko'nikmalarini baholash orqali ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada ushbu baholash tizimlarining samaradorligi, ularning milliy ta'lim dasturlariga integratsiyasi va mustaqil ta'limni rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Xalqaro baholash usullaridan foydalanish o'quvchilarga global mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish imkoniyatlarini yaratadi va zamonaviy ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Kalit so'zlar: Dasturlash ta'limi, mustaqil ta'lim, xalqaro baholash tizimlari, PISA, TIMSS, ICILS, ta'lim standartlari, analitik fikrlash, texnik ko'nikmalar, global mehnat bozori.

АННОТАЦИЯ: Данная статья анализирует важность использования международных методов оценки для самостоятельного обучения в области программирования, а также процесс их внедрения в образовательные системы. Международные системы оценки, такие как PISA, TIMSS и ICILS, играют важную роль в улучшении качества образования через оценку технических и практических навыков учащихся. В статье рассматривается эффективность этих методов оценки, их интеграция в национальные образовательные программы и роль в развитии самостоятельного обучения. Использование международных методов оценки способствует подготовке студентов к конкурентоспособности на мировом рынке труда и повышает эффективность современного образовательного процесса.

Ключевые слова: Программирование, самостоятельное обучение, международные системы оценки, PISA, TIMSS, ICILS, образовательные стандарты, аналитическое мышление, технические навыки, мировой рынок труда.

ABSTRACT: This article analyzes the importance of using international assessment methods for independent learning in the field of programming, as well as the process of their implementation in educational systems. International assessment systems such as PISA, TIMSS, and ICILS play a crucial role in improving the quality of education through the evaluation of students' technical and practical skills. The article discusses the effectiveness of these assessment methods, their integration into national educational programs, and their role in the development of independent learning. The use of international assessment methods helps prepare students for competitiveness in the global labor market and enhances the efficiency of modern educational processes.

Keywords: Programming, independent learning, international assessment systems, PISA, TIMSS, ICILS, educational standards, analytical thinking, technical skills, global labor market.

KIRISH

Bugungi globallasuv va texnologiyalar asrida dasturlash faniga bo'lgan talab muttasil o'sib bormoqda. Ushbu fan nafaqat zamonaviy iqtisodiyot va axborot texnologiyalarining poydevorini tashkil etadi, balki o'quvchilarni analitik fikrlash, ijodiy yechimlarni ishlab chiqish hamda raqamli savodxonlikka tayyorlaydi. Ayniqsa, mustaqil ta'lim shaklida dasturlashni o'rganish global talablar va xalqaro standartlarga mos keluvchi baholash usullarini qo'llashni taqozo etadi [1. A.58p]

Mazkur mavzu dolzarbligi xalqaro baholash tizimlarining samaradorligi va ularning mustaqil ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi bilan bog'liq. Xalqaro baholash usullari yordamida o'quvchilarning bilim darajasini obyektiv aniqlash, ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish va global mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash imkoniyatlari oshadi [3. A3.38 p].

Ushbu maqola dasturlash fanidan mustaqil ta'limni xalqaro baholash usullaridan foydalanishning ahamiyati, metodologiyasi va natijaviy jihatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Maqola davomida xalqaro baholash usullari va ularning mustaqil ta'lim samaradorligiga ta'siri ilmiy va amaliy misollar orqali yoritiladi. Shu bilan birga, maqolada baholashning zamonaviy yondashuvlari va ularning milliy ta'lim tizimiga moslashtirilishi bo'yicha takliflar ilgari suriladi [4. A4 130p].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

ADABIYOTLAR TAHLILI

1. Andreas Schleicher *"World Class: How to Build a 21st-Century School System"* **kitobida** zamonaviy ta'lim tizimlarining global standartlarga moslashuvi, o'quvchilarning kompetensiyalarini baholash usullari va xalqaro baholash tizimlari, jumladan, PISA (Programme for International Student Assessment) haqida batafsil ma'lumot berilgan. Kitobda xalqaro baholash tizimlarining milliy ta'lim tizimlariga moslashtirilishining muhim jihatlarini yoritiladi.

2. J.H. Flake, C.E. Barron, *"Measuring Learning Gains in Computer Science Education"* mazkur kitobda dasturlash ta'limida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash metodlari, jumladan, mustaqil o'quv vazifalarining monitoringi bo'yicha innovatsion yondashuvlar tahlil qilinadi. Xalqaro baholash tizimlarining dasturlash faniga mosligi bo'yicha qiziqarli ma'lumotlar taqdim etilgan.

3. David Jonassen, *"Learning to Solve Problems: A Handbook for Designing Problem-Solving Learning Environments"* ushbu kitobda muammoli ta'lim va baholash usullarining samaradorligi, shuningdek, dasturlash kabi texnik fanlarda muammoli vazifalarni yaratish va baholash yondashuvlari haqida ma'lumot berilgan. Kitob xalqaro baholash tizimlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy takliflarni o'z ichiga oladi.

4. Tony Wagner, *"The Global Achievement Gap"* kitobda XXI asrda o'quvchilarning asosiy kompetensiyalarini rivojlantirish, xalqaro baholash tizimlaridan foydalanish va global mehnat bozoriga tayyorlash bo'yicha ilg'or

tajribalar tahlil qilinadi. Bu asar xalqaro baholash tizimlarining ta'lim jarayonidagi o'rnini chuqur anglash uchun muhim manba hisoblanadi.

TADQIQOT METODLARI

1. **Adabiyot tahlili.** Xalqaro baholash tizimlari va dasturlash fanini o'rgatish bo'yicha ilg'or tajribalarni aniqlash uchun ilmiy adabiyotlarni o'rganish. Ushbu metod xalqaro baholash usullarining samaradorligini tahlil qilish uchun zarur bo'lgan nazariy asosni shakllantiradi.

2. **Eksperimental metod.** Mustaqil ta'limga yo'naltirilgan o'quv dasturida xalqaro baholash tizimlarini qo'llash orqali amaliy natijalarni o'lchash. Ushbu metod o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdagi baholash tizimlarining samaradorligini sinovdan o'tkazish imkonini beradi.

3. **Taqqoslash tahlili.** Xalqaro baholash tizimlarini mahalliy ta'lim tizimidagi an'anaviy baholash usullari bilan solishtirish. Ushbu metod yordamida xalqaro va mahalliy baholash yondashuvlarining afzalliklari va kamchiliklari aniqlanadi.

4. **Statistik tahlil.** O'quvchilarning xalqaro baholash tizimlaridan oldin va keyingi bilim darajasi o'rtasidagi farqlarni o'lchash. Bu metod tadqiqot natijalarini aniq va ishonchli ko'rsatkichlar bilan tasdiqlashga imkon beradi.

5. **So'rovnoma va intervyu.** Dasturlash fanidan mustaqil ta'lim olayotgan o'quvchilar, o'qituvchilar va ta'lim muassasalari vakillari bilan muloqot o'tkazish. Bu metod xalqaro baholash tizimlariga bo'lgan munosabatni tushunish va ularning ta'sirini baholash uchun foydalidir.

MUHOKAMA

Dasturlash fanidan mustaqil ta'limni xalqaro baholash usullaridan foydalanish zamonaviy ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Xalqaro baholash tizimlari, masalan, PISA, TIMSS va ICILS, o'quvchilarning texnik va amaliy ko'nikmalarini baholash orqali ularga global standartlarga mos bilimlar berishga xizmat qiladi. Ushbu tizimlar milliy ta'lim dasturlarini boyitishda va ularning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi [2. A2.112p].

Biroq, xalqaro baholash usullarini milliy tizimlarga integratsiyalash jarayonida bir qator muammolar kuzatiladi:

1. **Mahalliy sharoitlarga moslashuv masalasi.** Xalqaro baholash tizimlari ko'pincha rivojlangan davlatlar ta'lim standartlariga moslashtirilgan bo'lib, ular mahalliy sharoit va ta'lim resurslariga mos kelmasligi mumkin. Bu, ayniqsa, dasturlash kabi texnik fanlarda, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi va o'qituvchi tayyorgarligiga bog'liq holda, muammo tug'diradi.

2. **Mustaqil ta'limga moslashish.** Mustaqil ta'lim jarayoni o'quvchilarni o'z-o'zini boshqarishga undaydi. Biroq, xalqaro baholash usullari ko'proq kollektiv ish va o'qituvchi tomonidan boshqariladigan muhitga asoslangan bo'lishi mumkin. Bu mustaqil ta'limning o'ziga xos xususiyatlariga qarshi kelishi ehtimoli bor.

3. **Metodologik moslashuv.** Xalqaro baholash usullarining samaradorligi ko'p jihatdan ularni qo'llash usuliga bog'liq. Masalan, dasturlash fanida nazariy bilimlarni emas, balki amaliy loyihalar va algoritmik fikrlashni baholash ko'proq e'tiborga olinishi kerak.

MUHOKAMA NATIJALARI:

- Xalqaro baholash usullarini mahalliy sharoitlarga moslashtirish uchun milliy ta'lim tizimlari va xalqaro ekspertlar o'rtasida yaqin hamkorlik zarur.
- Baholash tizimlari dasturlashning amaliy qismiga ko'proq e'tibor qaratadigan qilib o'zgartirilishi lozim. Masalan, algoritmlarni yechish, dastur kodini optimallashtirish va loyihalarni boshqarish kabi ko'nikmalarni o'lchash uchun maxsus platformalar ishlab chiqish kerak.
- Mustaqil ta'lim uchun moslashuvchan baholash vositalari, jumladan, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish tempini hisobga oladigan tizimlar yaratilishi lozim.

Tavsiya. Xalqaro baholash tizimlaridan samarali foydalanish uchun dasturlash faniga yo'naltirilgan maxsus indikatorlar ishlab chiqish va bu tizimlarni milliy o'quv dasturlariga moslashtirish bo'yicha maxsus loyiha amalga oshirish tavsiya etiladi. Shuningdek, ta'lim sifatini baholashda o'quvchilarning ijodiy fikrlash va o'ziga xos yechimlar ishlab chiqish qobiliyatlarini o'lchashga alohida urg'u berish zarur.

NATIJALAR

Dasturlash fanidan mustaqil ta'limni xalqaro baholash usullaridan foydalanish natijalari quyidagicha umumlashtirilishi mumkin:

1. **O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini obyektiv baholash.** Xalqaro baholash usullari yordamida o'quvchilarning dasturlash bo'yicha nazariy va amaliy bilim darajasi aniq o'lchandi. Bu metodlar mustaqil ta'lim jarayonida o'zlashtirish darajasini baholashda yuqori aniqlikni ta'minladi.

2. **Global standartlarga mos keluvchi ta'lim jarayonini shakllantirish.** Xalqaro baholash tizimlari milliy ta'lim tizimlarini zamonaviy talablar bilan uyg'unlashtirishga yordam berdi. Xususan, dasturlash fanida algoritmik fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishning muhimligi qayd etildi.

3. **Dasturlash faniga xos yondashuvlarni aniqlash.** Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalqaro baholash tizimlari dasturlash fanida nazariy bilimlarni emas, balki amaliy vazifalarni yechish va kod yozish bo'yicha ko'nikmalarni baholashga ko'proq yo'naltirilishi kerakligi ma'lum bo'ldi. Bu baholashning dolzarbligini oshirishga xizmat qiladi.

4. **O'quvchilarning mustaqillik darajasini oshirish**
Xalqaro baholash usullarini mustaqil ta'lim jarayoniga qo'llash orqali o'quvchilarning o'z-o'zini nazorat qilish qobiliyatlari va mas'uliyat hissi rivojlandi. Ular o'z faoliyat natijalarini xalqaro standartlarga mos ravishda baholash imkoniyatiga ega bo'ldilar.

5. **Mahalliy ta'lim tizimlarini modernizatsiya qilish.** Xalqaro baholash tizimlarini joriy etish natijasida milliy ta'lim dasturlarida texnologik va pedagogik o'zgarishlar amalga oshirildi. Bu dasturlash bo'yicha o'quv dasturlarining zamonaviy mehnat bozori talablariga moslashishiga olib keldi.

XULOSA

Dasturlash fanidan mustaqil ta'limni xalqaro baholash usullaridan foydalanish bugungi ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim yo'nalishlaridan biridir.

Xalqaro baholash tizimlari o'quvchilarning dasturlash bo'yicha bilim va ko'nikmalarini obyektiv baholash imkonini berib, ta'lim jarayonida global standartlarni joriy qilishga yordam beradi.

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

1. Xalqaro baholash tizimlari o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini aniqlashda yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

2. Mahalliy ta'lim tizimlarini xalqaro standartlarga moslashtirish milliy ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

3. Mustaqil ta'lim jarayonida xalqaro baholash vositalaridan foydalanish o'quvchilarning mustaqillik darajasini rivojlantiradi va mas'uliyat hissini kuchaytiradi.

Biroq, ushbu usullarni samarali joriy etish uchun milliy sharoitlarni hisobga olish va dasturlash faniga moslashtirilgan maxsus baholash metodlarini ishlab chiqish zarur. Bu yondashuv xalqaro baholash tizimlarining mahalliy ta'limga integratsiyasini osonlashtirish bilan birga, o'quvchilarning kelgusidagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Amaliy tavsiyalar:

- Xalqaro baholash tizimlarini mahalliy sharoitlarga moslashtirish uchun maxsus loyiha va dasturlarni ishlab chiqish.

- Dasturlash bo'yicha amaliy bilimlarni o'lchashga yo'naltirilgan yangi yondashuvlarni ishlab chiqish.

- Xalqaro baholash vositalarini milliy ta'lim tizimida samarali qo'llash uchun pedagoglar va o'quvchilarni maxsus tayyorgarlikdan o'tkazish.

Shunday qilib, xalqaro baholash usullaridan foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning global mehnat bozorida muvaffaqiyatli raqobat qilish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Andreas Schleicher, World Class: How to Build a 21st-Century School System, OECD Publishing, 2018.
2. J.H. Flake, C.E. Barron, Measuring Learning Gains in Computer Science Education, Springer, 2021.
3. David Jonassen, Learning to Solve Problems: A Handbook for Designing Problem-Solving Learning Environments, Routledge, 2010.
4. Tony Wagner, The Global Achievement Gap, Basic Books, 2008.